

בצל עמוד האש

ושלמים שיראתם קודמת לחכמתם ועבודת ה' היא תמצית חייהם, אשר ציר חייהם נע סביב ה'שטיבל' בעיר. כפעמיים בשנה נוהג היה הרבי לפקוד את צאן מרעיתו שבלודז', ובכל ביקור שכזה היה שוהה בעיר כשבועיים ימים. בהיות אבי מחשובי הקהילה וקשור בכל מאודו לרבי, ובהתחשב בעובדה כי הדירה שבה התגוררנו הייתה גדולה יחסית, התאכסן הרבי בביתנו בימי שהותו בעיר. תקופות אלו במחיצת הרבי לא תימחינה מזיכרוננו לעולם. חותמן הקדוש נצרב בלבי לנצח. גדולה הייתה ההתרגשות של בני המשפחה שלנו, ובפרט של אבי ושל אמי, לקראת בואו של הרבי. גדולה כל כך, עד שאי אפשר כלל לנסות לתארה במילים. הרבי היה מרכז עולמם של הוריי, ולאור הרגשה זאת חינכו אותנו.

זכורים לכם מאורעות מיוחדים מימי שהותו של הרבי בביתכם?

עיניו של הרב קריבוס מצועפות בדוק של עונג. זכורני מקרה מיוחד, שהתרחש באחד מביקוריו של הרבי בביתנו. היה זה כשאחי הצעיר משה מרדכי ז"ל, היה כמעט בן חמש - גיל תחילת לימוד החומש. הנוהג הרווח אז היה שבהגיע הילד לגיל חמש, עורכים לו בחיק המשפחה 'סעודת חומש', וברוב חגיגות מתחיל הוא את צעדיו הראשונים בלימוד התורה, כשכל בני הבית שמחים בשמחתו ומרעיפים ברכות על ראשו הקט. כאמור, אחי עדיין לא הגיע ממש לגיל חמש, כשהרבי הגיע לביתנו לאחד מביקוריו השגרתיים. היה זה בערב שבת, כשנצנץ במוחה של אמי הרעיון: "הן משה מרדכי מגיע בקרוב לגיל חומש, מדוע לא ננצל אפוא את נוכחותו של הרבי בביתנו, ונערוך את הסעודה המסורתית בעוד הרבי כאן?" אמי

בעיר ברנוביץ' שבבלארוס, שהנחילה פרק מפואר ומשמעותי בתולדות חסידות סלונים המעטירה, נסתלק לבית עולמו לפני שמונה עשורים הרבי שהותיר את חותמו לדורות, הרה"ק רבי אברהם וינברג זי"ע בעל 'בית אברהם'. עד ליום זה חי הוא בתודעתו של יהודי יקר מבני ברק, שממרומי גילו המופלג נותר חסיד בכל נים מנימי נפשו, ומקושר בעבודות של אהבה ובקשר בל ינתק לרבו הנערץ. בראיון לימורה לצמא' משתף אותנו הרה"ח ר' שמואל קריבוס שליט"א בזיכרונות הילדות שלו מהרבי, אותם מאמץ הוא אל חיקו בחום ועליהם מתרפק בערגה.

בפתח הדברים מקדים הרב קריבוס כי הזיכרונות השמורים עימו מהרבי, הם מן הימים שבהם היה ילד צעיר, והחויות אותן חווה במחיצת הרבי הקדוש היו חוויותיו כילד, אולם ניכר לעין כי די היה בחוויות ילדות אלו בכדי למלא את מצבורי הרוח שלו לאורך שנים ארוכות.

זכיתם לראות את הרבי בברנוביץ'?

אמנם בימי בחרותי זכיתי ללמוד בישיבת 'תורת חסד' שייסד הרבי יחד עם ר' משה מידנר זצוק"ל בברנוביץ', אולם היה זה כבר לאחר פטירתו. בזיו קודשו של הרבי זכיתי לחזות בזמן ביקוריו בלודז' - עיר מגוריי. בנסיעות החסידים לברנוביץ' אל הרבי, הם לא נהגו ליטול עימם את הילדים.

הרבי התאכסן אצלנו בבית

הרבי נוהג היה לבוא בקביעות אל לודז'? אכן. בקרב שלוש מאות אלף התושבים היהודיים שהתגוררו בלודז', חיו כשמונים משפחות מחסידי סלונים, אנשים יראים

זיכרונות ילדות מלודז'
שבפולין, כרוכים בדמותו
רבת ההוד של כ"ק מרן
בעל ה'בית אברהם'
מסלונים זי"ע, מפיו של
החסיד המובהק הרה"ח ר'
שמואל קריבוס שליט"א
◀ "הרבי היה מגיע
מברנוביץ ללודז' פעמיים
בשנה, לבקר את צאן
מרעיתו, וגם עלינו הילדים
האציל מרוחו הגדולה" ◀
נרתיק הבד עדיין קיים

הרה"ח שמואל קריבוס שליט"א בעת הראיון למורה לצמא

כלשהו, ואפילו 'גרשון' אחד שערכו היה זעום. כך ביטא כל אחד מן הילדים את התקשורתו לצדיק מדי יום, כשהוא מקיים את מצוותו בנתינת המעות בנתיק הבד. בכל ביקור של הרבי בלודז', עם פרידתו, הגישו הכול בפניו את הנתיקים. הרבי נטל את מעות הצדקה, והכניס לנתיק - מתוך המטבעות - מטבע אחד לשמירה, ומסרו חזרה לילד. על מטבע זה שמרנו מכל משמר כסגולה לברכה ולהצלחה, הרגשנו כי אין אוצר יקר הימנו - מטבע של הרבי, שהרבי החזיק בו... עד היום נוהג אני לקיים את ציווי הרבי ולתת מדי יום מטבע לצדקה המיוחדת לרבי. הן הרבי ציווה, ונותרתי מחויב להוראה זו. הנתיק אמנם כבר איננו איתי, בצוק העתים אבד ואיננו, אולם המצווה וההוראה בתוקף עומדות. בבוקר אחד, בזמן ששהיתי בארה"ב, התפלל לידי בתפילת שחרית ב'שטיבל' ר' שמעון גרשון קופילוביץ ז"ל, ולפתע כמעט נפלתי תחתי מתעלף. מתוך שקית הטלית והתפילין שלו, שלף ר' שמעון גרשון את אותו ארנק של ה'בית אברהם'. ההתרגשות שלי הייתה בשיאה, יכול אתה לשער בנפשך? ארנק שה'בית אברהם' אחז במו ידיו הקדושות! אשד זיכרונות קודש הציף אותי. ארנק הבד, שעל צידו האחד הייתה רקומה צורת מערת המכפלה ועל צידו השני הכותל המערבי, החזיר אותי עשרות שנים לאחור. עיניי מלאו דמעות, וביקשתי מר' שמעון גרשון שייתן לי להחזיק את השקית הקדושה. אחזתי את ארנק הבד בידיים רועדות ובעיניים דומעות, כלא מאמין.

לא ההינה לחשוב, כמובן, שהרבי בכבודו ובעצמו ישתתף בסעודה, אולם המחשבה כי הסעודה תיערך בין כתלי אותו הבית שבו שוהה הרבי, הציתה תבערה בלבה, והיא ראתה בכך זכות עצומה.

"אבל משה מרדכי לא הכין דרשה", העיר אבי. לפי הנהוג, חתן השמחה היה נושא דרשה קצרה, אותה היו מכינים איתו מראש, וחבר קרוב היה נושא דברי ברכה בשם כולם. אולם אמי לא ייחסה חשיבות ל'זוטות' שכאלו, הדרשה חשובה, הברכה חשובה אף היא, אך מה הן לעומת הזכות הגדולה שהמסיבה תיערך בעוד הרבי בבית? מועד הסעודה נקבע אפוא למוצאי שבת בסעודת 'מלווה מלכה'. ואכן, במוצאי השבת, כשחזרו הכול מן השטיבל, ערכה אמי את השולחן ברוב פאר והדר, לסעודת חומש ומלווה מלכה. האווירה הייתה מרוממת ואמי קרנה מאושר.

אחד מן הילדים המוזמנים, שהיה מבוגר מאחי, כמדומני ששמו היה 'ענקל', היה חקין מוכשר ביותר, והיות שאחי אכן לא הכין את הדרשה, הושיב אותו יענקל' את משה מרדכי על ברכיו, ואמר את הדרשה המסורתית תוך חיקוי קולו של אחי הצעיר בצורה מדויקת. חבר קרוב שנשא דברי ברכה השלים את השמחה, ואחי היה המאושר שבאדם.

לפתע נאלמו הכול דום, דלת חדרו של הרבי סבה על צירה, והרבי הופיע בסלון במלוא הדרו. קולות השמחה שבסלון, שגבל בחדרו של הרבי, הגיעו מן הסתם לאוזניו, והוא נכנס. לזאת אמי בוודאי לא פיללה. הס הושלך בחדר. הרבי נתן את עיניו הקדושות במשה מרדכי - חתן השמחה, וביקש ממנו לחזור על הדרשה שנשא... למראה המבוכה שכיסתה כליל את פניו של אחי, מיהר אבי להסביר לרבי את השתלשלות העניינים. אולם הרבי לא הרפה, וביקש שהילד שנשא את הדרשה יחזור על דבריו, והילד החקין, כשסומק עז מכסה את פניו, חזר על הדרשה לאוזניו הכרויות של הרבי, שהקשיב רוב קשב. לאחר מכן ביקש הרבי שהחבר שבירך יחזור על ברכתיו, וכך היה. הוריי, ובפרט אמי הצדקנית שענייה נצצו באושר, היו "ברקיע השביעי", לבס חדל מלהכיל את ההתרגשות העצומה. הייתכן? שהרבי ישתתף בסעודת החומש? לזאת כלל לא ציפו.

אולם בזאת לא תם הסיפור. משהגיעה השעה והרבי עמד לשוב לברנוביץ', הגיעו החסידים כהרגלם להיפרד בברכה בלויית

ילדיהם. בין הבאים היה אותו ילד שבירך את משה מרדכי בסעודת החומש, יחד עם אביו. משעבר על פניו, נעץ בו הרבי מבט חודר. "ברך גם אותי", ביקש הרבי מן הילד, שלא ידע את נפשו. אולם הרבי ציווה, ולסרב לבקשתו של הרבי ודאי לא עלה על דעתו. כך עמד הרבי בפני הילד, כשהלה מעתיר מברכותיו על ראש הרבי... נסיעות החסידים מלודז' אל חצר הרבי שבברנוביץ' היו תכופות? במה הייתה כרוכה נסיעה שכזאת?

הנסיעה מלודז' לברנוביץ' הייתה ארוכה ומייגעת. ברכבת אקספרס מהירה, ארכה הנסיעה כעשר שעות רצופות, וברכבת שאינה מהירה התארכה הנסיעה הרבה יותר. לפיכך לא הרבו החסידים לנסוע, ולמעשה רוב החסידים, ובכללם אבי, לא הגיעו אל הרבי יותר מפעמיים בשנה. אבי למשל, נוהג היה לנסוע אל הרבי בחג השבועות ובראש השנה.

נרתיק לכל ילד

איך יכלו, אם כן, החסידים, שהרבי היה מרכז עולמם, להתמודד עם המרחק הרב והתקופות הארוכות שבהן לא יכלו לחזות בזיו קודשו?

המרחק אמנם העיקר על החסידים, אולם יכלו הם לנהל קשר מכתבים עם הרבי, והם אכן עשו זאת. בנוגע אלינו - הילדים, הרבי דאג גם לנו. בזמן שהותו בלודז' חילק הרבי נרתיקי בד קטנים לכל אחד מילדי החסידים, וציווה על כל אחד לתת בו מידי יום כסף לצדקה, מטבע

של לפני כמה עשורים. איזור גדול במרכז העיר היה מאוכלס כולו רק ביהודים, ללא יישוב של גויים. אולם למרות זאת, בשעות הליל חששו היהודים להלך ברחובה של עיר, ומי שהוצרך בכל זאת ללכת, מהלך היה במהירות בצידי הדרכים, בלא למשוך תשומת לב מיוחדת. בנייני המגורים אף הם ננעלו בשעה אחת עשרה בלילה. מי שאחראי לכך היה הגוי הממונה על תחזוקת הבניין, ששימש גם כשומר בשעות הליל.

**לפתע נאלמו הכול דום.
דלת חדרו של הרבי סבה
על צירה, והרבי הופיע
בסלון במלוא הדרו. קולות
השמחה שבסלון, שגבל
בחדרו של הרבי, הגיעו מן
הסתם לאוזניו...**

הייתכן כי מחזיק אני ארנק שהיה אחוז בידיו של הרבי ה'בית אברהם'! שאלתי את עצמי כלא מאמין. אימצתי את הארנק לחיקי, הטבעתי בחרדת קודש נשיקת כסופין, והחזרתי לו.

מדבריהם עולה כי יחס מיוחד העניק הרבי לילדי החסידים.

אכן, הרבי שיתף אותנו הילדים בכול. גם ב'טישים' שהיה עורך, היה מחלק לנו בעצמו מן ה'שיריים', ומאחל לכל אחד מאיתנו באופן אישי "לחיים". כך, גם בעודנו ילדים, חוינו בכל מאודנו את החוויה בצל הרבי, והרגשנו שותפים מלאים בכל. הרבי היה עורך בכל שבת ארבע פעמים 'טיש', בליל שבת, בקידושא רבא שלאחר התפילה, בסעודת היום אליה הזדרזו כולם להגיע ובסעודה שלישית. בכולם השתתפנו, כמובן. הרבי, ממרום מושבו, פקח עינינו רחמימיות גם על צעירי הצאן והאציל מהודו עליהם. זכורני כי פעם, בערב שבת, כאשר הרבי שהה בביתנו, חזרתי כהרגלי מן ה'חדר' בצהרי היום בלוויית חבר, וכמנהגנו ישבנו ושינו יחדיו את החומר שלמדנו באותו שבוע. על אף שבדרך כלל יושבים היינו בסלון הבית, בחרנו הפעם חדר צדדי בכדי לא להפריע לרבי שחדרו גבל בסלון. חברי, שבעל מרץ היה, כנראה נסחף בלהט הלימוד וקולותינו הגיעו לאוזני הרבי. קול שקשוק של כפית בכוס התה הגיע לאוזניי מחדרו של הרבי, הבנתי כי הוא קורא לי. התייצבתי בחיל וברעדה בפתח החדר, והרבי התעניין במה אנו עוסקים והזמין אלינו אף את החבר. באבהיות רחומה התעניין הרבי בחומר הלימודים שלנו, והוסיף להקשות קושיה אותה תירץ הוא לבסוף.

בסיום הביקור, שנדמה בעינינו כחלום בהקיץ, פרס הרבי לכל אחד מאיתנו פרוסת עוגה - 'לעקד' - הגונה, ואיחל לנו הצלחה. יחסו אלינו היה כמו של אב רחום, שיגנו ושיחנו היה חשוב בעבורו, וכל מעיינינו נתונים היו בהצלחתנו. לא פלא, אפוא, שגם אנחנו הילדים היינו מקושרים אליו בעבותות של אהבה.

להזעיק את השומר הגוי

האם היה מחזה מהרבי שנחקק בזיכרונם?

מראה מסוים מימי ילדותי, צף ועולה למול עיניי מפעם לפעם. מחזה מלא הוד, כולו אומר כבוד. ראשית אתאר בקצרה את הווי החיים שבו חיינו בלודז' הפולנית. עיר ואם בישראל הייתה לודז'

אחד היה אברהם

רבנו הקדוש נולד בשנת תרמ"ד לאביו הגדול, האדמו"ר בעל 'דברי שמואל' מסלונים. עם פטירת אביו בשנת תרע"ו, נתמנה לאדמו"ר וקבע את מושב חצרו בביאליסטוק. בשנת תרע"ח, הקים יחד עם הרה"ק ר' משה מידנר זצוק"ל את ישיבת 'תורת חסד' שבברנוביץ'. הישיבה הייתה ייחודית בכך, שלצד שיטת הלימוד העיונית שהייתה כשל ישיבות ליטאיות מובהקות, דרך החינוך הייתה אפופה בלהט חסידי. מאוחר יותר - בשנת תרפ"ט, קבע את מקום מושבו בברנוביץ'. כגן עדן עלי אדמות נדמו ימי שהותו של הרבי בברנוביץ' לחסידי סלונים, וכפי שמתאר בעל ה'נתיבות שלום' זצוק"ל בהקדמה לספר 'בית אברהם' - "בצדק וביושר כינו לקהילה קדישא הדין בתקופה ההיא 'ירושלים דליטא', כששתי הישיבות - ישיבתנו 'תורת חסד' וישיבת 'אוהל תורה' בראשות הגאון הצדיק הק' ר' אלחנן ווסרמן זצ"ל הי"ד, היו לה לנו ולתפארת. יחד עם זאת שימשה למטרופולין של מלך, לחסידות הסלונמאית, משנת תרפ"ט כשרבנו הק' ז"ל עבר לגור בה בקביעות, ובכך הושלמה תמונתה הרוחנית במלוא תפארתה, ונהייתה מרכז החסידות הגדול בגלילות הליטאיות. כל החרש והמסגר, והאריות שבחבורת סלונים, התרכזו בה".

רבנו, שהיה מנהיג אמיתי לצאן מרעיתו, עמוד האש ההולך לפני המחנה, השכיל לכוון את שיחותיו הקדושות שפרצו כלבה רותחת מתבערת לבו, אל עדת החסידים. הרושם של כל אחד מהם היה, כי הרבי מדבר אליו בלבד, וכי דבריו מכונים כחץ הישר ללב.

בין היתר, שימש הרבי גם כנשיא 'כולל רייסיץ' ופעל רבות למען היישוב היהודי בארץ ישראל. הוא לא חס על כוחותיו, והיטלטל רבות בדרכים, כדי לגייס כספים בעבור יושבי הארץ. בכלל, היה הוא מרבה לנסוע, אם במסגרת פעילותו הציבורית ואם בכדי לבקר את חסידיו בערים השונות. כוונה נוספת הייתה לו בנטיעות התכופות, כמו שהתבטא פעם באוזני אחד מחסידיו שניסה לשכנעו לנסוע לנופש, "איך אוכל לפוש כששכינתא בגלותא?"

בבת עינו של הרבי ומשאת נפשו הייתה ארץ ישראל, והוא אף זכה לחון את עפרה בשני ביקורים שערך בה, בשנת תרפ"ט ובשנת תרצ"ג. בביקורים אלו חיזק את חסידיו בארץ הקודש, ובמסגרתם אף ייסד קהילה בירושלים עיר הקודש.

קובץ ממאמריו ומשיחותיו לאורך השנים, הוציא לאור תלמידו המובהק האדמו"ר מסלונים זצוק"ל בעל 'נתיבות שלום', בספר 'בית אברהם'. בהקדמה לספר, מתאר הרבי ה'נתיבות שלום' את הקשיים בהוצאה, הן במלאכת איסוף החומרים היות שהרבי כאמור היה מרבה לנסוע, והן בקושי הרגשי-רוחני, וכך כותב שם: "כלום אפשר למסור לדפוס את הקולות והברקים שקדמו למתן תורה? האם לא יהיה העיקר חסר מן הספר, והמאמרים המודפסים כגוף בלי נשמה?... אולם האחריות המיוחדת לדור של חורבן ושואה, והווי שלם על מנהיגיו וזקניו שעל ידם היה אור התורה והחסידות שנכחד, כשמאזתה שרשרת ושושילתא דדהבא נעקרה חוליא שלמה מאמצעיתה, שעת החירום הרוחני מחייב את העת לעשות לה' מבלי להתחשב גם עם רגשות כאלו".

בראש חודש אייר תרצ"ג בא השמש בצהריים, נסתלק הרבי לגנזי מרומים, והוא עדיין לא השלים את שנתו החמישים. גופו אמנם נסתלק, נוכחותו נעדרת, אולם רוחו ומורשתו עודן מפעמות, נוטעות שרשים ומצמיחות פירות מפוארים בקהילות סלונים המעטירה. זכותו תגן עלינו.

לא היו גויים, הפחד
נמוג ועימו גם
החשש, לא היה דבר
מלבד הרבי, על רקע
הלילה הפולני, זוהר
ומזהיר את האפילה
באור יקרות, אור
רוחני טהור...

השטיבל הסלונמיאי בברנוביץ' בו כיהן כ"ק מרן בעל ה'בית אברהם'

רבנו זינע"א בביקור אצל חסידיו בברלין

מחדרו של הרבי. כל עוד היה אבי בחדר, הוא החזיק מעמד, אולם ביציאתו נדמה היה שניטלו כל כוחותיו, והוא נפל על המשקוף שמאחוריו באפיסת כוחות. הוא הרגיש שאינו מסוגל לעמוד בשגב קדושתו של הרבי. "ווער קיין דאס פארשטיין?" מלמל לעצמו חרישית, "פאר ואס דארף הער מיר זאגן אזא אייליגע ווערטער?" [מי יכול להבין את הדברים הללו? מדוע צריך הרבי לומר לי כאלו דברים קדושים?] אבי היה בטוח בכל מאודו כי אינו מבין דבר וחצי דבר מדיבוריו של הרבי, ואפילו אלו העוסקים בענייני דעלמא.

זוכר אני את ה'טישים' שהיה הרבי עורך, את השיריים שהיה מחלק במו ידיו, את הלהט הקדוש שאחז בציבור למשמע דבריו חוצבי הלהבות, אולם מעל לכל, גם במבט של ילד עול ימים, הבנתי וחשתי מההתבוננות בו ובקהל החסידים, כי הרבי הוא קדוש עליון, שרף אלוקים, ומי ייתן כי נשיג מעט מרום דרגתו ומהנהגתו המופלאה.

יתעכב. גם הגוי רחש כבוד לרבי, וחש כי זכות נפלה בחלקו לשמש אותו. עיניו של הרב קריבוס מלאות דמעות, תיאוריו החיים והתרגשותו העצומה נוטעים את התחושה שהנה, ללא טיסה והוצאות מיוחדות, ללא דרכון או אשרת כניסה, נמצאים אנו יחד איתו 'שם', בלודז' הפולנית, בצילו של הרבי.

מטבע הדברים, החוויות שאותן חוויתם הן חוויות של ילד. יצא לכם לעמוד על רישומיהם של ביקורי הרבי בקרב החסידים המבוגרים שבחבורה?

אבי זצ"ל היה אות ומופת לחסיד אמיתי. לפני כל החלטה שקיבל או צעד שעשה, היה מבקש את עצתו ואת ברכתו של הרבי. בזמן שהותו של הרבי בביתנו, היה אבי 'מנצל' את ההזדמנות, ומדי ערב, לאחר שתמו המבקרים, היה נכנס לחדרו של הרבי בחדרת קודש ומשוחח עימו. בשיחותיהם דנו בעניינים שונים, גם כאלו הנוגעים לחיי המעשה. באחד הערבים ראיתי את אבי יוצא

מי שברצונו היה להיכנס לאחר שעה זאת אל הבניין, צריך היה להזעיק את הגוי באמצעות צלצול בפעמון, ולתת לו מתת כלשהי על הטרחה.

באחת השבתות שבהן שהה הרבי בלודז', לאחר ה'טיש' בליל שבת, צעדנו יחד עם הרבי לכיוון הבית שלנו. חבורת חסידים מצומצמת התלוותה אל הרבי, אלו שגרו בסמיכות אלינו ודרכם הייתה עוברת ממילא דרך הבית שלנו. מדובר היה בשעות המאוחרות של הלילה, אינני זוכר את השעה המדויקת, אולם היה זה בערך בשעה שתיים או שלוש לפנות בוקר. טבעי היה, שהמהלכים בשעה שכזאת, יהלכו בצידי דרכים ויזדרזו בדרכם, לבל ימשכו תשומת לב מיותרת, אולם אז חזיתי מחזה שלא יימחה מזיכרוני לעד. מהלך היה הרבי באמצע הרחוב, ידיו תחובות בכיסיו הרחבים של מעיל המשי שעטה על גופו, ראשו מורם, עיניו נשואות אל-על, והוא מפזם לעצמו חרישית את הניגון: "ווען איך וואָלט געהאַט כוח וואָלט איך געלאָפֿן אין די גאַסן און איך וואָלט געשריגן הייך, שבת היום לה"י [לו היה בי כוח, הייתי רץ ברחובות וקורא בקול רם: "שבת היום לה"י]. לא היו גויים, הפחד נמוג ועימו גם החשש, לא היה דבר מלבד הרבי, על רקע הלילה הפולני, זוהר ומזהיר את האפילה באור יקרות, אור רוחני טהור. הבטתי ברבי בעיניים פעורות, לבי עלה על גדותיו.

ניתקתי את עצמי בכוח ממחזה ההוד ששבה אותי בקסמו, הן היה לי תפקיד שעליי למלא. הגוי, שעודכן מראש על כך שהרבי נמצא ושעתידים אנו לחזור בשעה מאוחרת, ישב בקרבת מקום לשער, שהרי בשבת אין אפשרות לצלצל בפעמון, אולם במהלך ההמתנה הארוכה הייתה תופסת אותו תנומה. תפקידי היה לקרוא לו ולהכין אותו לקראת בואו של הרבי, שהשער יהיה פתוח ושהרבי לא